

Huntington'ın "Medeniyetler Çatışması"na
Prof. Dr. Bassam Tibi'den alternatif:

Uluslararası Ahlak

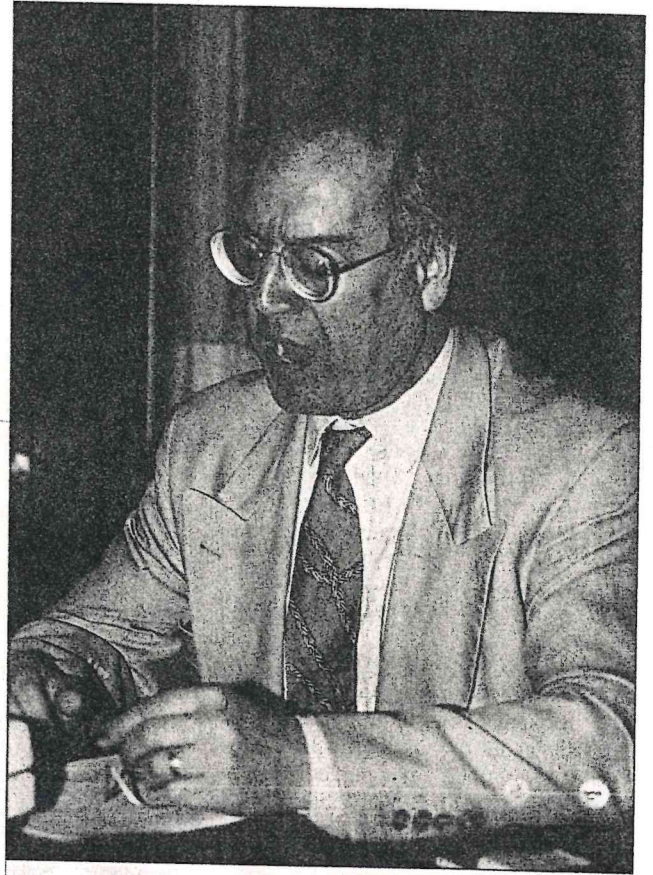
ALİ SATAN

Istanbul geçtiğimiz hafta, performansı çok yüksek bir konferans dinledi. Suriyeli Müslüman ve Alman vatan-daşı Prof. Dr. Bassam Tibi, Yıldız Sarayı Çit Kasrı'nda salonu dolduran çok seçkin bir topluluğa İngilizce olarak konuştu. Göttingen Üniversitesi öğretim üyesi olan ve halen-Bilkent'te misafir profesör olarak dersler veren Bassam Tibi, dünyanın pekçok ülkesinde ve önde gelen Harvard, Cambridge, Oxford gibi üniversitelerinde çalışmış bir sosyal bilimci. Gezdiği ülkeleri ve çalıştığı üniversiteleri saymaktan büyük zevk alan Prof. Tibi, uluslararası ilişkiler uzmanı. Tibi'nin, sıcak konular üzerinde yoğunlaşan, *Çağdaş İslam'ın Krizi, Köktendinci, Komplo ve Allah'ın Gölgesinde İnsan Hakları* gibi çarpıcı eserleri var. Uluslararası ilişkilerde kültüre vurgu yapan görüşlerinden dolayı yıllarca uluslararası ilişkiler sahasında sayılmayan Tibi, ancak son yıllarda kültürel kimliğin öneminin anlaşıldığını anlatıyor.

Prof. Dr. Bassam Tibi'nin konferansı, Alman Kültür Merkezi ve IRCICA işbirliği ile, Boğaziçi Üniversitesi Siyasal Bilimler ve Uluslararası İlişkiler Bölümü katkılarıyla yapıldı. Harvard'dan arkadaşı Samuel Huntington'ın ortaya attığı 'Medeniyetler çatışması' tezini desteklemeyen Tibi, alternatif bir kavram teklif ediyor: 'Uluslararası insan hakları ahlakı.'

'Uluslararası ahlak' (International morality) kavramını farklı kültür ve medeniyetten gelen insanların birarada yaşayabilmesi için zaruri gören Prof. Tibi, dinlerin ve medeniyetlerin birbirine tahammül etmesi için bir formül arıyor. Bu formülde, uluslararası ahlakın laik olmasını, dini hukukun dışında, tabii hukuk ve laik ahlakın altına çiziyor. Tibi, ilgiyle takip edilen

**Yıldız Sarayı
Çit Kasrı
Konferans
Salonu'nda seçkin
bir dinleyici
topluluğuna
hitap eden
Prof. Dr.
Bassam Tibi,
dünyanın
pekçok
ülkesinde ve önde
gelen
üniversitelerde
çalışmış bir
sosyal bilimci**

konferansında İnsan hakları kavramının da Batı menşeli olmasına rağmen İslam dünyasının 'Batılı' diye reddetmeyip kendi kültürlerine göre uygulaması gerektiğini, bunun da bir empoze olmadığını söylüyor. Farklı görüşlere hoşgörü, konsensüs, farklı kültürlerle saygı kavramlarının barış senaryosunun temel unsurları olduğunu ısrarla aktarıyor Tibi.

Şam'da Müslüman bir ailenin çocuğu olduğunu sıklıkla hatırlatan Prof. Tibi'nin, Türkiye'deki laiklerden duymaya alıştığımız şifre sözleri söylemesi ilginç: "Annem çarşafı idi, ai-

lemiz Hanefi Mezhebi'ndendi, Kadiri Tarikatı'ndan akrabalarımız vardı ve ben de Müslümanım.' Bu sözlerden sonra Prof. Bassam Tibi, "Allah'ı seviyorum ve bu siyasi bir konu değil. Din siyasetleşmemeli. Barış senaryosu yazabilmek için dinin siyasetten tecrit edilmesi lazım" şeklindeki temel görüşlerini söyledi.

İNSAN HAKLARI KİMİN MALI?

Prof. Dr. Bassam Tibi'nin; "İnsan haklarının çağdaş şeklini, laik Avrupa ve Kuzey Amerika kazandırdı. Felsefi

temeli tabii hukuka, yani laik hukuka dayanır. Müslümanlar'ın da bu hakları yadırgamaması gerekir" tarzındaki görüşleri haklı tepkiler aldı. IRCICA Başkanı Prof. Dr. Ekmeleddin İhsanoğlu, 'Farklı kültür ve kimliklerin birlikte yaşaması' konusunda İslam'ın bir problemi olmadığını önemle vurguladı. Tarihten örnekler de veren İhsanoğlu, İslam tarihinde gayri müslim pekçok devlet adamının vazife yaptığını, farklı din ve kimlikteki insanların asırlarca yan yana yaşayabildiklerini; ama birlikte yaşamak konusunda, Avrupa'nın ciddi problemi olduğunu söyledi. Prof. İhsanoğlu Bosna trajedisinin herkesin gözü önünde cereyan ettiğini çarpıcı bir şekilde zikretti. Prof. Dr. Ekmeleddin İhsanoğlu, Batı'nın İnsan Hakları ve benzer kavramları üretmekten öteye geçmediğini, İslam'ın ise fiilen bu hakları Müslüman ve gayri müslim herkese verdiğini söyledi.

Konferansı Aksiyon'a değerlendiren Ekmeleddin İhsanoğlu "uluslararası ahlak" kavramının ilk defa ortaya atıldığını ve hangi temellere dayanacağını bundan sonra da konuşulması gerektiğini söyledi. İhsanoğlu, Batı'nın tutarsız olduğunu ve bunu da öncelikle kabul etmesi gerektiğini ve ancak ondan sonra uluslararası ahlakın konuşulabileceğinin önemle altını çizdi.

Boğaziçi Üniversitesi'nden Prof. Dr. Binnaz Toprak da basına demeç vermeme kararını ilk defa bozarak Tibi'nin çok problemlili bir tebliğ sunduğunu ifade etti.

Toprak, tebliğin postmodern ile neorealit ekol arasında gidip geldiğini söyledi. Prof. Dr. Binnaz Toprak Boğaziçi Üniversitesi İnkılap Tarihi Enstitüsü'nden Prof. Dr. Zafer Toprak ile evli. Toprak ailesi, medyatik olmak istemedikleri için basına görüş vermiyorlar. Ancak Binnaz Hanım, hakikaten bin naz ile yukardaki cümleleri bize söyledi.

Londra Üniversitesi King's College'den Dr. Ali Köse de söz konusu ahlakın hangi temele dayanacağını belli olmadığını, tebliğin muğlak ifadelerle dolu olduğunu kaydetti. Dr. Köse, Tibi'nin dine dayalı olmayan beynelmil ahlak teorisinin kendi şahsında yaşadığı kişilik ikileminin kaynaklandığını ileri sürdü. Herkes üzerinde çok etkisi yapan bu çözümlemeyi, King's Colledge'den Dr. Köse daha sonra Aksiyon'a şöyle özetledi: "Bessam Tibi hem Doğulu hem Batılı bir insan. Kendi varlığında vücut bulan, aslında şuurlu çatışma gösteren, fakat yüzeyde birlikte

IRCICA Başkanı Prof. Dr. Ekmeleddin İhsanoğlu, "Uluslararası Ahlak" kavramının yeni ortaya atıldığını ve bütün kesimlerce tartışılması gerektiğini belirtirken Batı'nın tutarsız davrandığının Batı'ca kabul edilmesini istiyor.

mutlu görünen iki farklı kimliği globalleştirmeye çalışıyor." Dr. Ali Köse'ye göre Prof. Dr. Bessam Tibi, sekülerizmi İslam dünyasına yine Batı'nın empoze ettiği kavramlarla sokmaya çalışıyor. Köse'ye göre; Tibi'nin Batılı gibi düşünüp, Müslüman gibi konuşmak yegane yapabileceği iş.

TİBİ'DEN ÖNEMLİ TESBİTLER

Göttingen Üniversitesi'nden Prof. Dr. Bessam Tibi bir saati aşan konuşmasında asıl konferans konusu olan 'Demokrasi ve İslam' bahsine gelemedi; ama çok önemli tesbitlerde bulundu. Tibi, komünist bloğun dağılmasından sonra bütün dünyanın Batılılaşma sürecine girdiğini söyleyen Huntington'a katılmıyor. O, aksine 'de-

Türkiye kendi meselelerini çözemeyip içinde boğulurken Avrupa ve Amerika, hakimiyetlerini devam ettirecek yeni teoriler geliştirmeye çalışıyor. Fukuyama, Huntington ve şimdi Tibi

westernization' yani Batılılaşmadan uzaklaşan yeni oluşumlara inanıyor. Batılılaşmadan uzaklaşmanın devam edeceğini, Batı değer ve normlarının düşüşe geçtiğini kaydediyor. Mahalli kültürlerin hep olacağını söylüyor. Kültürlerin farklı, ama medeniyetin dünyada sayılı olduğunu, evrensel medeniyetin ise ancak Batı ve İslam medeniyetleri olabileceğini kaydediyor.

Huntington'un Batı'yı nasıl müdafaa etmek gereği üzerinde düşünürken, kendisinin farklı medeniyetlerin dünya üzerinde nasıl beraber yaşayabileceklerini araştırdığını söylüyor.

Türkiye'de Orhan Pamuk ve benzer aydınların zaman zaman söyledikleri "ortak tüketim malları ile küreselleşme" gibi iddiaları reddediyor. Coca Cola'yı bütün dünyanın içmesinin dünyaya sulh-u salah getirmeyeceğini söylüyor. Hızlı küreselleşmenin kültür alanında sürmediğini söylüyor. Tüketim kültür değildi diyor. Kullanılan markalar bizi biraraya getiriyor ve küresel kültür de yoktur diyor. Tibi, "Farklı kültürden gelenler aynı şekilde düşünemezler. Biz farklı düşünenleri nasıl beraber yaşatacağız, bunun formülünü arıyoruz. Bu yeni gerçekçilik ekolüdür. Bu ekol ahlakı baz alıyor ve insan haklarına dayalı ahlak istiyor" diyor.

Laikliğin zorla kabul ettirilemeyeceğini belirten Tibi insan haklarının laik ve herkes için olduğunu söylüyor. Bununla birlikte Allah'ın da insan haklarını tanıdığını vurguluyor.

Batı medyasının fundamentalist kavramını terörist olarak anladığı, hal-buki fundamentalistlerin ancak yüzde 5'inden daha az kısmı içinde teröristler olduğu ve her düşüncenin fundamentalisti bulunabileceği görüşü de Bassam Tibi'ye ait. "Köktendinci kavramı ve dinin siyasileşmesi" Tibi'ye göre bir tarz.

HİNDİSTAN İKİNCİ BOSNA OLABİLİR

Bassam Tibi yaklaşan bir tehlikeye de işaret ediyor: Hindistan ikinci bir Bosna olabilir. Hindu fundamentalistlerin Müslümanları Hindistan dışına çıkartmak isteklerini ve Hindistan'ın nükleer silahlara sahip olmasının getireceği tehlikeye dikkat çekiyor. Teklifi, Müslüman-Hindu ve laik üçgeninde hoşgörü.

Tibi'nin son tesbiti: "Evrensel bilgi yoktur uluslararası bilgi vardır."

Fikir hayatının tıkanıldığını düşündüğümüz şu günlerde düşünmek isteyenlere sunulur.

I/983
C029